

**Марко
Вовчок**

**Повість
«Інститутка»**

□ **«Інститутка»
належить до
кращих перлин
нашої
літератури.**

І.

Франко

написання:

- **Повість «Інститутка» (перша назва «Панночка»)** Марко Вовчок почала писати в Немирові у **1858 році**, а закінчила в **1859р.** після чотиримісячного перебування в Петербурзі.
- **Твору дала назву «Інститутка», щоб звучало саркастичніше.**
- У **1860 р.** твір було надруковано в журналі «Отечественные записки» в авторизованому перекладі І. Тургенєва, а в **1862р.** в журналі «Основа» повість вийшла українською мовою з присвятою Т. Шевченкові.

Присвята твору

Тарас Шевченко
(1814—1861)

(1814—1861)

Тарас Шевченко

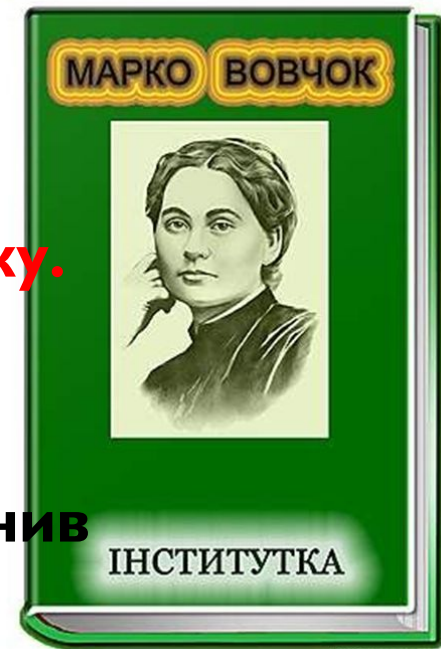
Твір присвячений **Т. Шевченку**. Саме в 1859р. в Петербурзі вона познайомилась із Т. Шевченком, який високо оцінив її «Народні оповідання», називав її своєю хрещеною донею, а в поезії «Марку Вовчку» писав:

Господь послав

Тебе нам, кроткого пророка

І обличителя жестоких

Людей неситих...

zbirka.pp.ua

Тема:

▣ Зображення тяжкого становища кріпаків і наростання народного гніву, стихійного протесту проти кріпосників.

Ідея:

□ Возвеличення боротьби проти кріпосництва, уславлення могутньої сили народу, його прагнення до визволення, ненависть до рабства.

Композиція

Експозиція - I розділ, у якому читач знайомиться з оповідачкою Устиною; про людей та події розповідається крізь призму світосприйняття героїні (розповідь ведеться від I особи)

Зав'язка – приїзд панночки й обрання Устини покоївкою.

Розвиток дії - настає через загострення стосунків панночки з кріпаками, її одруження і переїзд на хутір.

Кульмінація – сцена, у якій пані побила стару кріпачку. Хотіла побити й Устину, але на перешкоді став Прокіп.

Розв'язка - Прокопа віддають у рекрути, Устина переходить до міста наймичкою.

Проблематика:

- ▣ **Реалістичний показ нестерпного становища селян, викликаного жорстокістю кріпосників;**
- ▣ **наростання стихійного протесту проти панів;**
- ▣ **перші прояви непокори пригноблених, зображення моралі панів і тр народу;**
- ▣ **показ стану тодішньої освіти**

Жанр твору:

- ▣ **Соціальна повість**, бо в основу покладено **соціальний конфлікт** – суперечність між поміщиками й кріпаками, наростання стихійної боротьби народу проти гнобителів за свою волю і **незалежність**.

Образи:

▣ Кріпаки:

- * Устина
- * Катря
- * Прокіп
- * Назар
- * бабуся

▣ Пани:

- * стара поміщиця
- * панночка
- * полковий

лікар

Образи кріпаків-протестантів(Прокопа і Назара) у творі Марка Вовчка "Інститутка"

I. "Інститутка" - реалістична повість про боротьбу кріпаків за своє визволення.

II. Спільні риси селян-кріпаків.

1. Прагнення до волі.
2. Ненависть до панів, сміливість, рішучість, здатність до протесту.
3. Чесність, щирість, почуття власної гідності Назара та Прокопа.

III. Відмінні риси селян-кріпаків.

1. Звільнення від кріпацтва шляхом боротьби проти гнобителів. (Прокіп.)
2. "Мандрівочка - рідна тіточка" (Назар).
3. Похмурість і мовчазність Прокопа та жартівливість Назара.
4. Назар в чомусь поступається Прокопові: він так відкрито не виступає проти панів, не заступається за дружину, не відстоює її право доглядати хвору дитину.

РАЗ ПРОКОПА:

- ▣ **Прокіп** — надзвичайно волелюбна особистість, і він не розуміє тих, хто примирився зі своїм становищем. Його мета — добитися вільного життя за всяку ціну: «Я так: або вирятуйся, або пропади!» Коли поміщиця-інститутка здійняла руку на бабусю-кріпачку та Устину, Прокіп без вагання її зупиняє, схопивши за руки: «Годі, пані, годі!.. Цього вже не буде! Годі!» Прокіп — чесна, благородна людина, яка має почуття власної гідності та розуміє, що кріпаччина є протиприродним явищем, тому свою волю потрібно виборювати. В образі Прокопа Марко Вовчок показала **новий тип кріпака-бунтаря**, в якому пробуджується класова свідомість, стихійний протест проти панів. Про волю він не тільки мріє, а й активно бореться за неї.

ОБРАЗ УСТИНИ

- **Устина** мала важке дитинство: «Батька-матері не зазнаю: сиротою зросла я при чужині, у людях». Відколи у десятирічному віці її взяли до панського двору, вона нічого окрім цілоденної праці й не бачила. Особливо нестерпним життя Устини стало після приїзду панночки-інститутки, до якої її приставили покоївкою. Устина зазнала багатьох знущань і від старої поміщиці, і від молодой, але це не зломило її життєлюбності і веселої вдачі. Вона добре розуміє чуже горе, співчуває своїм подругам. Устина — віддана дружина. Марко Вовчок через Устину висловила власне ставлення до гнобителів і цим кинула докір інституту «благородних дівиць», який не давав своїм вихованкам справжніх знань, освіти, не виховував рис благородства. **Устина не протестує проти панів.**

РАЗ НАЗАРА:

- ▣ **Назар** — панський візник. В уста цього персонажа авторка вкладає найбільш влучні та дотепні характеристики панів. Він має веселу, жартівливу вдачу: «Здається, хоч його на вогні печи, він жартуватиме». Він рішучий, вольовий, мрія про волю для Назара пов'язана з втечею. Він не боїться, що його можуть спіймати, а лише замислюється над тим, що немає куди тікати. Назар — великодушна і співчутлива людина: коли він дізнається, що Прокопу важко жити в місті, відвідує його і віддає весь свій невеликий скарб. Назар співчуває Прокопу й Устині, бажає їм щастя, бо сам його не має і добре знає, що таке горе.

ОБРАЗ КАТРІ:

- ▣ **Катря** — «молодичка гарненька, жінка Назарова ». Вона була вільна, а вийшла заміж за кріпака, панського візника. Письменниця змальовує Катрю як працюовиту людину, ніжну матір. Коли вона дізналась, що панночка «недобра», вона промовляє сама до себе: « Чи того ж я сподівалась, йдучи вільна за панського!». Катря терпеливо працювала на панів, навіть коли в неї занедужала дитина, сподіваючись, що на її горі зглянутья: «Робитиму, робитиму, поки силу... Може вгоджу, може вмилосерджу!» Та після смерті дитини вона рішуче заявила пані: «Тепер я вже не боюсь вас!.. Хоч мене живцем з'їжте тепер!» Після смерті доньки Катря не схотіла жити, вона вчинила самогубство. Це був ще один вияв протесту проти нелюдської долі кріпаків. Однак цей протест є пасивним.

КРІПАЧКИ

□ «Старесенька-старесенька» **бабуся-кріпачка** не тільки зносить і терпить всі знущання примхливої панночки, а ще й інших навчає смирення й покірності. В умовах постійного пригноблення і знущання бабуся-кріпачка змогла пронести через життя почуття власної гідності, доброти, людяність і чесність. Така риса, як терпеливість («нехай недобрі плачуть, а ти перетривай усе, витерпи бідочку!»), особливо яскраво розкрита в діалозі бабусі з Устиною, коли вони разом з Прокопом прийшли попрощатися з бабусею перед його службою у війську. Словами «тут я родилась, тут я хрестилась, тут сиротіла... тут і вмру» письменниця узагальнює життя всіх кріпачок, які змогли дожити до старості в кріпосницьких умовах.

ОБРАЗ ІНСТИТУТКИ

При першій зустрічі з **панночкою** дівчат-кріпачок дуже вразила її краса. «Що ж то за хороша з лиця була! І в кого вона така вродилася! Здається, і не змалювати такої кралі!..» Але зовнішність разюче відрізнялася від людського ества інститутки і трохи згодом Устина відчула це на собі. Назар влучно охарактеризував інститутку однією фразою: «Дивиться так, що аж молоко кисне». Інститут «благородних дівиць» не виховав у панночки жодної благородної риси характеру. Найвищим «ідеалом» таких «дівиць» було пристрасне бажання вийти заміж за багатого пана і стати повновладними поміщицями в своїх «маєтках-державах». У момент своєї господарської «діяльності» поміщиця-красуня перетворювалась на потвору: «Стоока наче вона була, все бачила, всюди, як та ящірка, по хутору звивалась, і бог її знає, що в їй таке було: тільки погляне, то наче за серце тебе рукою здавить». Необмежена влада над кріпаками робить інститутку ще жорстокішою, черствішою, бездушнішою. Інститутка — це егоїстична, бездушна і деспотична, ледача, тупа, примхлива і невгамовна людиноненависниця.

ОБРАЗ ПАННОЧКИ

У повісті «Інститутка» письменниця скористалась **прийомом контрастного зіставлення**. Вона показала, що за гарною зовнішністю панночки може ховатися хижа натура, яка «...дивиться так, що аж молоко кисне». Руки в панночки «холодні, як гадюки». Коли зайшла мова про дівчат-кріпачок, вона «скривилась і перехилилась набік, і очі чогось заплющує, і з місця зривається, — мов стеменний кіт, як йому з люльки в вуса пихкають...».

Авторка не наділила її навіть іменем, підкреслюючи, що цей образ є узагальненим, типовим для тогочасного суспільства.

ЛІБЕРАЛА

□ Образом **полкового лікаря** письменниця викрила дворянський лібералізм. Від «доброти» поміщика-ліберала кріпакам ніяк не легше: він «не б'є, не лає, та нічим і не дбає». Цей, за висловом Назара, «квач» має приховане нутро гнобителя. Куди й поділась панова «добрість», коли він віддавав Прокопа в солдати.

Порівняно з інституткою, пан має лагідну вдачу. Він добрий в очах селян, тому кріпаки й не чекали від свого пана погіршення життя. Проте пан — безвольний і слабодухий, він у всьому задовольняє примхи своєї дружини. Це нікчемна, безхарактерна і боягузлива людина. В оцінці кріпаків він «квач», «дурень», «ніщо». Цим образом Марко Вовчок підводить читача до думки, що нема добрих панів, усі вони нелюди, тільки діють по-різному: одверто чи замасковано.

«ІНСТИТУТКА»

- Після творчості Т. Шевченка «Інститутка» є **кращим антикріпосницьким твором**. У своїй повісті Марко Вовчок змальовує різні шляхи, якими йдуть її герої до волі. «Таким чином, письменниця показувала, що визволення з кріпацтва — це основна умова і вимога часу».
- «Інститутка», на думку І. Франка, сягає найглибше в «суть кріпацького лихоліття».
- Реалізм і народність повісті, актуальність поставленої проблеми (розкріпачення селян), художня майстерність письменниці зробили «Інститутку» **одним з кращих антикріпосницьких творів**.

